

Я. П. Гершкович, Д. С. Гречко

АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Київ: Інститут археології НАН України, 2022, 448 с.

19 січня 2023 року в музеї історії Києва відбулася презентація книги «Археологія України за роки Незалежності». Безумовно, це видання стало важливим кроком на шляху популяризації надбань археологічної науки, виведення її з вузьких лаштунків наукового середовища на широкий простір зацікавлених читачів. Як стверджують упорядники, одним із головних завдань при підготовці книги було викласти результати досліджень археологів у максимально доступній формі.

Зміст та тексти свідчать, що цей збірник є певним підсумком роботи українських археологів за останнє тридцятиліття. Якщо вимірювати час в «умовних поколіннях», то 30 років — це якраз період активного творчого життя одного покоління. Покоління, яке відпрацювало на археологічній ниві виключно за часів незалежної України. З цього робимо обережний висновок, що видання цієї книги є логічним та переконливим завершенням того часового відрізка наукових досліджень, який в історіографії має доволі розмиту дефініцію «пострадянська історіографія».

Вважаємо, що видання цієї книги чітко фіксує завершення цього пострадянського (можливо, навіть постколоніального) періоду в українській археології та початок нового, власне українського новітнього періоду, без жодних натяків на «пост» чогось. Тим більше, що 2022 рік однозначно пов'язаний із

остаточним виходом нашої держави не тільки з політичного, але й наукового російського «силового поля».

Отже, це видання у певному розумінні є вододілом між двома періодами розвитку вітчизняної науки, які мають значні відмінності, що, скоріше за все, буде зафіксовано у подальшій історіографічній традиції. Тож воно є підсумковим, таким, що підводить ризику не тільки у хронологічному, але й в історіографічному та історіософському сенсах. Таке твердження дозволяє трактувати цю книгу не тільки як науково-популярне видання, але і як певну віху вітчизняної історіографічної традиції, від якої можна будувати новітні науково-педагогічні конструкції, наприклад, обґрунтовуючи нову хронологію змістовних модулів навчальних курсів чи аргументацію в наукових дискусіях.

Ця книга є надзвичайно корисною при удосконаленні історіографічних курсів. Такі дисципліни у всіх закладах вищої освіти відзначаються значною кількістю текстів та різними підходами у їх трактуванні. Дистильований результат багаторічних археологічних досліджень, викладений у цій праці, дозволяє більш чітко структурувати, характеризувати історіографію вітчизняної археології для навчального процесу у закладах вищої освіти. Стислий виклад матеріалу дозволяє якісніше будувати вузлові проблеми, полегшує побудову наукової дискусії навколо них у доступнішій формі, що є пріоритетом для студентів.

Окремо слід підкреслити, що спрощена форма викладу матеріалу однієї з найскладніших наук історичної галузі, з одного боку, дозволяє викладачеві швидше розібратися у доволі непростій археологічній проблематиці (у якій лектор, що читає курси давньої історії України чи історіографії історії України, може бути фа-

* СЕГЕДА Ростислав Антонович — кандидат історичних наук доцент, заступник декана з навчально-методичної роботи історичного факультету, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, ORCID: 0009-0006-2334-3788, r.a.seheda@npu.edu.ua

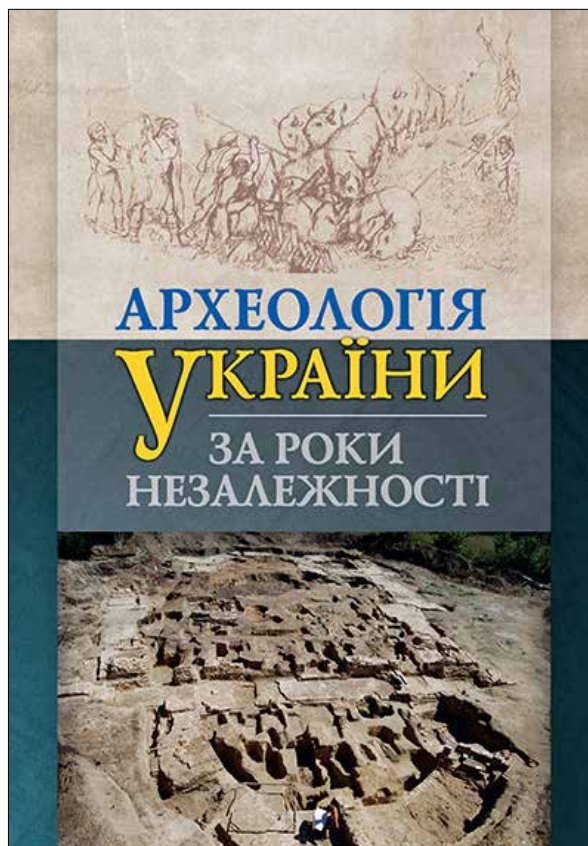
ВІЗЕР Світлана Олександрівна — кандидат історичних наук, доцент, в.о. завідувачка кафедри історії та етнології України, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, ORCID: 0009-0004-0543-9212, s.o.vizer@npu.edu.ua

ховим істориком та недостатньо розбиратися в археологічних дискусіях), а з іншого — є незамінним для переходу студентів до читання суто наукових монографій, які мають чи не найвищий рівень складності сприйняття.

Структура видання побудована за класичною схемою, яка була використана в академічному виданні Інституту археології НАН України наприкінці минулого століття (Давня історія України. У трьох томах. Київ, 1997—2000). Дуже важливим є те, що у нарисах рецензованої книги представлено фактично всі базові теми давньої історії (за винятком епохи неоліту та латенської культури), окремі сюжети середньовічної та ранньомодерної України, що дозволяє доповнювати навчальний матеріал, не занурюючись у глибокі фахові монографії та вузькопрофільні статті. Цього матеріалу для нормативних курсів (що, як правило, не перевищують 6 навчальних кредитів — 120 годин) абсолютно достатньо, аби «освіжити» класичні тексти, усталені в лекціях.

Окремо слід сказати про потужний ілюстративний комплекс видання. Крім базового для педагогіки принципу наочності — зображення віднайдених артефактів, які, безумовно, будуть використовуватися під час занять, не менш важливою є інша складова. Мова йде про певне «олюднення» археології. З одного боку, студенти можуть побачити, як виглядають в житті класики вітчизняної науки, а з іншого — великий масив фотографій зі студентами на різних розкопках дає потужний мотиваційний імпульс до археологічного волонтерства, заохочує особисто попрацювати у тій чи іншій експедиції, долучитися до того чи іншого проекту, що забезпечує притік «свіжої крові» до археології.

Надзвичайно важливою є підбірка найновітнішої літератури до кожної з тем. Для викладача вищої школи це просто безцінно — орієнтуватися на ту літературу, що уклали фахівці-археологи, які найглибше занурені в проблематику, найкраще орієнтуються у ній та стежать за новинками, на що, чесно кажучи, у вузівського викладача не завжди є час.

Вказуючи на значний науково-педагогічний потенціал цього видання, не можемо не висловити і критичні зауваження щодо його змісту. На жаль, серед авторів відсутні ті дослідники, які зробили вагомий внесок у розвиток науки, але не дожили до наших днів. Їхні прізвища згадані в нарисах, але окремі тексти їхнього доробку, перероблені з наукових праць до цього науково-популярного формату, зробили б збірник потужнішим. Це був би важливий місток, який показував би тяглість поколінь українських археологів, спадковість шкіл та перспективи подальших досліджень.

Ми не наполягаємо на категоричності вказаних зауважень, які не впливають на однозначну думку про високу якість та потрібність цього видання, яке вже з цього навчального року, безумовно, займе важливе місце в навчальній роботі викладачів та студентів університету та на полицях бібліотек нашого закладу вищої освіти.